

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון תפ"ט | פרשת כי תצא | תשפ"א | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר להכין קרח בשבת

א. המסת דבר מוצק. ב. הכרעת הפוסקים. ג. ביאור טעם האוסרים. ד. להפוך דבר נוזל למוצק (הכנת קרח). ה. חשש איסור בונה.

א. המסת דבר מוצק

איתא בשבת (נא:) אין מרוזקין - אין מרסקין לחתיכות דקות. כדי שיזובו מימיו - משום דקא מוליד בשבת, ודמי למלאכה, שבורא המים האלו. אבל נותן לתוך הכוס - של יין בימות החמה כדי לצנן, ואע"פ שנימוח מאליו, ואינו חושש, ע"כ. והרמב"ם (פכ"א הי"ג) כתב דאסור משום גזירה שמא יסחוט פירות העומדין למשקין.

ועני בר"י (פכ"א הי"ג) דדוקא היכא דעביד בידים, הא אילו הניחם בחמה ונפשרו ואפי' כנגד המדורה, מותרים הם דלא נולד הוא, ולא דמי למשקין שזבו מהפירות דאסורים כמבואר בשבת (קמ"ג), משום דהני בעודם קרושים תורת משקין עליהם.

אולם ה"ספר התרומה (סי' רלה) כתב דאסור להחם בשבת פשטידי"א (או אינפאנדה) שהיא פת כפולה הממולאת בחתיכות שומן, אצל המדורה משום דשומן הנקשר נימוח והוה ליה נולד ודמי להך דשבת דאין מרוזקין בו, ע"כ. והביאו הר"ן (שם) וכתב בשמו דבכה"ג אסור משום נולד [מוקצה], ע"כ.

והרא"ש (פ"ד סי' יג) הביא דברי ספר התרומה דאסור משום מוליד. ובאר זרוע (ס"ט ס"ג) כת' דלא תקשה דהרי שמונית שנקרש הלא תחילה היה צלול ולא היה נולד כשיחזור ויעשהו צלול. לא היא שהרי ברד היה תחילה צלול ואח"כ נקרש ואפי"ה אסור לרסקן ועוד שלג מעולם לא נקרש עדיין ואע"פ אסור לרסקן וכן אסור [ליטול] בו ידיו בשבת מפני שהוא מרסק ומוליד, ע"כ. ויוצא מדבריו שכוננת ספר התרומה לאסור משום מוליד. והטור (סי' שיה) כתב שהוא משום נולד. והב"י (סי' שיה) הביא שהוא משום מוליד. והט"ז (סי' ט) כתב שהוא משום נולד. ועני עוד להלן.

והרמב"ן (שם נא:) הקשה על ספר התרומה דשומן כיון דלעולם אוכל הוא, אפילו לרסק ולסחוט מותר, דהא בפירות דלאו בני סחיטה ניהו סוחטין אותן לכתחלה כמבואר בגמ' שם דף קמ"ג ע"ב, ע"כ. אולם הר"ן (שם) כת' דאין זו קושיא דשומן זה כיון דכ"י שלא קרש זב וצלול הוא ודרכו בכך אף כשקשר כפירות העומדין למשקין דמו.

והריטב"א (שבת נא:) דהו"ל (וענין) כת' דרבינו יחיאל ז"ל התיר ואמר דהשומן בעודו קרוש ראוי להיות נאכל גם כן ולכן לא שייך ביה משום מוליד מה שהוא נימוח, ע"כ. והסמ"ג (לאוין סה) דחה דברי ספר התרומה. ובסמ"ק (סי' רפג) ובהגהות הר"פ (שם אות יג) מבאר דאין לאסור כיון שלא עושה בידים. וכת' הר"ן (ח"ג נתיב יב ס"ט ע"ד) שנראה עיקר כהמתירין.

ב. הכרעת הפוסקים

ויעויין בשו"ע (סי' שיה סעי' טו) שפסק להקל שמותר ליתן אינפאנדה (פת כפולה הממולאת בחתיכות שומן) כנגד האש במקום שהיד סולדת ואע"פ שהשומן שבה שנקרש חוזר ונימוח. ועני בביתור הגר"א (אות מה) שפירש דשרי כי אין בזה גזרת שמא יסחוט. והמ"ב (סי' ק) כת' דאין לאסור כי לא עביד כלום בידים אלא ממילא הוא נמחה, וגבי ברד נמי תניא אבל נותן הוא לתוך הכוס של יין לצננו ואינו חושש כיון דממילא הוא נימוח, ע"כ. ועני בפמ"ג (א"י ס"ס"ק מט).

והרמ"א (שם) כתב דנהגו להחמיר, ובמקום צורך יש לסמוך על דעת המקילין. ועני במ"א (סי' מב) שכת' בדעת המחמירים דמשמע דאפי' בדיעבד אסור לאכול השומן דהוי נולד ומי"ש להקל בדיעבד כמ"ש רמ"א, ע"כ. וכת' הגר"ז (אות כז) שאפילו לכתחלה יש לסמוך במקום הצורך על סברא אחרונה כי כן עיקר, ע"כ. וכן פסק המ"ב (סי' קז).

וביאר ה"ט"ז (כא) שטעם הרמ"א להחמיר הוא משום דעת ספר התרומה והר"ן דכ"י שלא קרש זב וצלול הוא ודרכו בכך, אף שקרש כפירות העומדין למשקין דמי. ומשמע דס"ל שאסור משום גזרה שמא יסחוט (ולדעת הר"ן מבואר שם שבשלג וקרח אין חשש זה כי שם מים עליהם). והמ"א (סי' מב) כתב שדעת הרמ"א להחמיר משום דהוי נולד דדמי למשקין שזבו, ע"כ.

אולם הפנים מאירות (ח"א סי' פד ד"ה אלא ברוח) כת' דהיש מחמירין שהביא הרמ"א הוא גזירת אטו פירות, ולכן בשלג וברד בסי' ש"ך לא הביא רמ"א כלום דבזה מודה דנפשו מעצמם מותר ובעל המ"א הבין שיש מחמירין מטעם נולד, ואינו, דסברא זו כבר דחה הרמב"ן אלא דמחמירין מטעמ' דהר"ן, ע"כ.

והגר"א (אות מה) כתב דדעת המחמירים שהביא הרמ"א ס"ל כרש"י דהיינו משום מוליד. וציין לעולת שבת (אות מה) שכתב שהטעם להחמיר הוא משום נולד. ועני בפמ"ג (א"י ס"ק מט) שכת' שיש ג' פרושים בסוגיא א' דומה למלאכה, שבורא מים, כפירוש רש"י. ב' שמא יסחוט פירות. ולכן טעמים נימוח ממילא שרי (ולתוך הכוס שאמרו הוא לאו דווקא). ג' משום נולד, ולתוך הכוס שרי דמתערב ואין ניכר, הא בעין אף ממילא אסור משום נולד, ע"כ. מבואר שהבין בדעת רש"י דדוקא כשעושה בידים אסור, שהרי כת' שהטעם לאסור הוא משום נראה "כבורא כו"י" וזה שייך כשעושה פעולה בידים ולא כשעושה ממילא, ולרש"י הטעם שמותר בכוס היינו כי הוא ממילא ואף אם הכוס ריקה ללא יין שרי, ולפי דבריו מש"כ רש"י שיש בו יין אורחא דמלתא נקט. אבל הגר"א למד מרש"י דלא בעינן מעשה בידים שהרי כת' דההיתר בכוס הוא משום שאינו ניכר, ומשמע דאף בנהיה ממילא אסור אם ניכר. ועני במ"ב (סי' קה) שכת' ע"פ הגר"א בדעת המחמירים שהוא משום איסור נולד. וכ"כ בסי' ש"כ ס"ק ל"ה ובשעה"צ אות ל"ה.

ג. ביאור טעם האוסרים

והנה מזה שיש פוסקים שכתבו הטעם הנולד ויש שכתבו הטעם דמוליד ולא כתבו להדיא שבאים לחלוק, משמע שאין מחלוקת בדבר לעולם הכוונה לאסור משום מוליד, והטעם שקראו ליה נולד היינו כי האיסור הוא אף כשאין מעשה הולדה בידים ממש, והתוצאה שהשומן נימוח הוא האיסור, ומי"מ אינו אסור אלא כשעושה מעשה הגורם להולדה.

וכן מוכח מהמ"א (סי' מב) שכת' שמותר ליתן הפשטידי"א ע"ג תנור בית החורף בשבת קודם שהוסק (התנור ע"י עכו"ם) ואע"פ שתבשיל שיש בו משום בישול אסור להניח על התנור אף קודם שהוסק, מי"מ כיון דהאיסור (להניח לפני שהוסק) הוא דרבנן בני"ד יש להקל כי יש מתירין ליתן אפי' אחר שהוסק לכל הפחות יש להיתר קודם שהוסק, ומי"מ אין להקל בפני ע"ה ויש לעשות ע"י עכו"ם, ע"כ. והביאו החי"א (ככל כן אות כ) והמ"ב (סי' קז) אלא שהשמיטו שיש לעשות כן ע"י עכו"ם. ועני בפמ"ג (שם) שהקשה על המ"א דהרי מטעם "נולד" איתנין עלה ואפי' הניחו בחמה אסור ליש מחמירין, ואי"כ מה מהני שמניחו לפני שהוסק.

ועיי' צ"ל דסי' להמ"א דאף לטעם של נולד היינו משום מוליד, והיינו עושה איזה מעשה הגורם הולדה דבזה שייך טעמו של רש"י שנתאם כבורא וכמו כן שייך משום מוליד שהרי גורם את ההולדה, משא"כ כשעושה הדבר ממילא. וכן יוצא מהפמ"א (שם) שהביא לשון בעל התרומות בסי' רל"ה שהתיר לתת ברד לתוך הכוס של יין לצנן ואע"פ שהוא גרמא בעלמא ומאלו הוא נמחה ואינו ניכר, אבל ליתן פשטידי"א סמוך לאש וממחה את השומן אסור שהשומן הנקשר הוא בעין לבדו ואינו מתערב בשום דבר וניכר, הרי להדיא דמחמת איסור מלאכה קא אסיר, ותדע דהא תלי הטעם בנותן ברד לתוך הכוס משום דשרי משום דהוי גרמא בעלמא וכן בשומן סמוך לאש דאסור משום דהוי כרגמי, אבל ברחוק מן האש או נימוח מאליו לא עלה על דעת ס"ה לאסור משום נולד, וכן אפי' בריסקו שלג בדעבד אין לאסור המים אלא דלכת' אסור דדמי כאלו הוא בורא המים אבל בדיעבד אינם אסורים. והביאו השער"ת (אות לט). וכן מדוקדק בלשון המ"ב סי' ש"ח ס"ק ק"ב שכת' דאסור משום נולד שמוליד המים. ולפ"ז י"ל דאין איסור להוציא משקה קפוא מהמקפיא לאויר החדר וכדו' כי אין זה בכלל מוליד. שו"מ שברדך זה כת' נמי בשבט הלוי (ח"ז סי' ט). [ולפ"ז צ"ל דמש"כ המ"א (שם) שלדעת המחמירים יש לאסור בדביעבד היינו משום מעשה שבת ולא משום מוקצה. ובפמ"ג (א"י ס"ק מה) מבואר דס"ל דהוי נולד דמוקצה, ונראה דלשיטתו אזיל לעיל שכת' שספר התרומה לא ס"ל כרש"י דלא כהבנת הגר"א. ועיי' תמה על ההיתר דהמ"א הנ"ל. וכן פסק הגרשז"א צ"ל (שש"כ פ"י הנה"ד) דאין בזה משום מוקצה].

פניני הלכה

המגדל יתום ויתומה

בביתו האם קיים פו"ר

איתא במגילה (ג:) כל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. וילפינן לה מבתיה דכתיב בה "ואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי גדור וכו' ואלה בני בתיה בת פרעה" (דברי הימים א' ד' י"ח), דאע"ג דרק גידלה את משה קרי לה אשר לדה.

ויל"ע בכל הני מקומות דכתיב ביה בחז"ל כאילו אי הוה כאותו הדבר ממש או רק כדמיון לדבר.

ומצינו דנסתפק בזה בחכמת שלמה (אה"ע"ז ריש סי' א') ורצה לתלות הדבר בפלוגתא הפרישה והט"ז ביו"ד סי' רמ"ב. דכתב שם הטור - כשם שאדם מצווה בכבוד אביו ויראתו, כך הוא מצווה בכבוד רבו ויראתו, ורבו יותר מאביו, שאביו הביאו לחיי העולם הזה, ורבו מביאו לחיי העולם הבא, ואין לך כיבוד ככיבוד רבו ומורא כמוראו, ואמרו חכמים ומורא רבך כמורא שמנים (אבות פ"ד מ"ב).

וביאר הפרישה (סי' ב) דאין להקשות מאי יותר מאביו, הא גם באביו כתב הטור בריש סי' ר"י"מ דכבודו ומוראו ככבוד ומוראו ה', ד"ל דכל ממוקש אינו שווה לו לגמרי אל אשר הוקש לו, משא"כ מורא רבך כמורא שמנים דדרושו חכמים (פסחים כ"ג). מאת ה' אלקיך תירא לרבות רבו, הרי נכתבו שתי המוראות במקרא אחד להודיע שהם שווים לגמרי.

וז"ל הגמ' בקידושין (ג:) דהיא מקור דברי הטור בסי' ר"י"מ - ת"ר נאמר כבד את אביך ואת אמך, ונאמר כבד את ה' מהונך, השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום, נאמר איש אמו ואביו תיראו, ונאמר את ה' אלקיך תירא ואותו תעבוד, השוה הכתוב מוראת אב ואם למוראת המקום.

ובאר הפרישה, דהאי "השוה" לאו ממש קאמר, אלא בדומה לו, משא"כ מורא רבך דהוי ממש כמורא ה'.

אולם ה"ט"ז (סי' רמ"ב ס"ק א') כתב שהשיג על דברי הפרישה, דודאי כל מידי דהוקש לחבירו אין בניהם חילוק כלל, וראיית הטור דברו עדיף מאביו היא ממי"ש דאביו הביאו לחיי עולם הזה ואילו רבו מביאו לחיי עולם הבא. ומיייתי להא דמורא רבך כמורא שמנים, דלא תקשי והלא אביו עדיף טפי דהוקש לכבוד ומורא המקום, ועיי' קאמר דאף רבו מצינו דהוא כמורא שמנים, ועיי' רבו עדיף טפי מצד מעלתו שמביאו לחיי עולם הבא.

ועפ"ז כתב החכמת שלמה לחדש, דלדברי ה"ט"ז כל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו הוי כאילו ילדו ממש, ומקיים בזה מצות פו"ר. ואף לדברי הפרישה אם הוליד בנים ומתו, וגידל יתום ויתומה בביתו, קיים פו"ר ממני"פ, דאם בעינן לידה הרי הוליד ממש, ואף דלא גידלם הרי גידל יתום ויתומה בביתו. וסיים דכן נראה לו נכון לדבא.

ודבריו הם חידוש גדול, דאף לדעת ה"ט"ז יש לחלק בין היכא דהוקש דבר לחבירו, דבהא דס"ל דהוקש לגמרי, לבין היכא דכתיב בהדיא לשון "כאילו", ד"ל דמודה ה"ט"ז דאינו כמיהו ממש אלא בדומה לו.

וכן מ"ש בדעת הפרישה, לצרף לידת בניו לגידול היתום והיתומה, הוא חידוש גדול, דבפשוטו לקיים מצות פו"ר בעינן תרת, שיליד בן ובת, ועוד שישארו הבן ובת או בניהם קיימים כמבואר באה"ע"ז סי' א' ס"ו. וכתב לצרף לידת הבנים לגידול היתום והיתומה הוא דבר מחודש.

ומצינו במנחות (ק:) אמר ר"ל מאי דכתיב זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם, כל העוסק בתורה כאלו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם וכו'. אמר רבא כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא חטאת ולא מנחה ולא אשם (פרש"י כלומר הית'י' מכפר על עוונותיו). אמר רבי יצחק מאי דכתיב זאת תורת החטאת זאת תורת האשם, כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאלו הקריב אשם. ולדברי החכמת שלמה צ"ע, ה"יני נימא דכל שיעסק בתורת חטאת יפטר מלהביא קרבן חטאת, וכל שיעסק בתורת אשם יפטר מלהביא אשם.

וכי"ת דהיא דרשה דכאלו הקריב חטאת אינה אלא בזמן דליתא לבית המקדש, ואה"ני דבכה"ג נפטר מלהביא קרבן לאחר שבינה בית המקדש. היא גופא תקשי הא מנין, דהלא הקרא סתמא קאמר ולא חילק בין אם הבית קיים או לאו, ואי"כ ה"יני נימא בזמן הבית, וזה ודאי אינו.

ד. **להפוך דבר נוזל למוצק (הכנת קרח)**

ועתה יש לדון לאיך גיסא שרצונו להפוך דבר נוזל למוצק, כגון להקפיא מים, האם יש איסור בכה"ג לדעת **ספר התרומה**. והנה לפי הפוסקים שכתבו בדעתו דבהמת דברים יש משום מוליד משום דנר' **נאלו הוא בורא המים**, אפשר דלא שייך חשש זה בני"ד. ובר מן דין עיי' **באי"ר** (סי' שכ אות ב) שכת' דמזה שהרמ"א בסי' שייח' סעיף ט"ז הביא ב' דיעות בשומן שרוצה להמיסו אם שרי או לא, ובסימן ש"כ סעי' ט' סתם להתיר השלג והברד להניחם בחמה או כנגד המדורה להפשרם, משמע דס"ל דמים וקרח קילי טפי משומן. אולם עיי' **במ"א** (סי' קי"ד) ו**במ"ב** (סי' ק"ה) שכתבו דלדעת הרמ"א אין חילוק בזה. וכן נקט **הפנים מאירות** (ח"א סי' פ).

ויעויין **בשביבת השבת** (ח"א דיני מלאכה שאינה לקיום אות ב) שכת' דאין איסור להקפיא רוטב רגלי בהמה או רוטב דגים וכדו' משום נולד, לפימ' דנקטינן בסי' שייח' (סעי' טו) בשומן שנפטר דמותו, והאיסור דאין מרסקין הוא רק משום שמא יסחוט, אבל אין אוסרין אותו משום נולד, אי"כ הי"י לענין הקיפוי אין לאוסרו משום נולד, עיי'. ולכאורה צ"ע על דבריו דנקט בפשיטות דאין באיסור ריסקו משום נולד דהרי מבואר לעיל דאין זה פשוט.

והדובב מישרים (ח"א סי' נה) יצא לאסור בזה משום נולד, וכת' כן אף לדעת הרמב"ן הי"ל החולק על ספר התרומה, כי כשעושה ממשקה קרח בטל שם משקה ממנו, משא"כ שלג כשחשב עליו למשקה ועשה ממנו משקה חשיב משקה ועיי' לרמב"ן אינו בכלל נולד. **והגרשז"א זצ"ל** (ששי"כ פ"י הגה יד) דחה דבריו דהרי בסי' ש"כ סעי' י' מבואר דמותו לשבור קרח מכד של מים שנקרש כדי ליטול מים מתחתיו, ולא נזכר שם שאם נקרש בשבת שיהיה אסור משום נולד. ומה שאין שלג מקבל טומאה אפשר שאין ענינו לנולד של שבת. ואפשר שאף ספר התרומה יודה להתיר כיון שאין הדבר מתקיים ללא השפעת המרקר.

שו"ר **במהרש"ג** (ח"ב סי' קג) שהתיר בזה, כי העושה ממאכל משקה יש נזירת סחיטת זיתים וענבים. ועוד אפי' אם נתפס לדמות דהוא תולדה דדש, משא"כ לעשות ממשקה מאכל לא שייכה הגזירה של סחיטת זיתים וענבים. ונראה אפי' אם נתפס לדמות דהתם, הרי גם התם אינו נאסר אלא במרסק בידים, אבל להעמיד בחמה או במקום שיפשר ויעשה משקה מותר, ואפילו ליתן קרח במים וצוקער ומלח במשקה שיפשר ויעשה משקה ש"ד, וא"כ גם כאן הרי אינו עושה הקרח בידים אלא עושה פעולה שיתקרר האוויר והאוויר הקר עושה הקרח וא"כ כמו דהתם מותר לחמם האוויר כדי שהאוויר החם יפשר השלג והברד, הי"נ מותר לקרר האוויר כדי שהאוויר הקר יקפיא את המים ויתהווה ממנו קרח וכו', והעיקר נ"ל שאין לנו להוסיף ולחדש איסורים חדשים שלא נמצאו בתלמוד באופן שני"ל שגם מצד נולד אין לחוש, עיי'. וצ"ע שלא הביא דברי ספר התרומה כלל ואפשר דס"ל כדעת האי"ר שבמים אין לאסור מטעם בעל התרומה. ו**באור לציון** (ח"ב פ"ב אות א) התיר להקפיא מים בשבת עכ"ל לדעת השו"ע.

והצי"א (ח"ו סי' לד אות יג) כתב ד"ל דבלהקפיא כבנידוננו ליכא איסורא דמוליד, משום דמוליד לא הוי אלא במוליד דבר של קיימא ולא במוליד דבר שאינו של קיימא, ולהקפיא בקרח הוא דבר שאינו של קיימא דהרי ההקפאה היא לצורך השבת וכעבור זמן לא רב מההוצאה מההקפאה תתחיל להפסיר ולהנמס מאליה. ומצינו בכה"ג דלא אסרין מוליד שאינו של קיימא לענין רחיצת ידים בשבת ויו"ט דדבר המוליד ריח בידים כמבואר **בגינת ורדים** (ארו"ח כלל ג סי' טו), עיי'.

והשבת הלוי (ח"ג סי' נה אות ב וחי"ט סי' מא אות א) כתב בני"ד דלרוב הרמב"ם מותר, וגם להסתי"א אינו ברור כלל לאסור, דאולי דוקא דגודל של נקרש ונעשה צלול, לא בעושה מצולו נקרש, ומי"מ לעני"ד נראה להחמיר לכתחלה בזה ובמקום צורך אפשר להקל בפשיטות דעיקר דהסכמת הרמב"ם דאין כאן נולד כלל, עיי'. **והגר"ח"ק שליט"א** (דעת החו"מ פ"ו אות א) אמר בשמיה **דהחזו"א** שמותר להקפיא מים בשבת.

ונראה דאף אם ננקוט להחמיר מ"מ לפי המבואר לעיל בשם המ"א שאם מניח במקום שאין חום אלא שעתידי להדלק אין חשש מוליד, הי"ה הכא אם מניח את המשקה במקפיא כשהמנוע כבוי. ושו"מ ש"כ **השש"כ** (פ"י הגה יד).
ה. השש"א איסור בונה

ואכתי יש לדון האם יש לחוש בזה משום בונה. דאיתא **בשבת** (צה) המגבן חייב משום בונה. וכת' **הרמב"ם** (פ"י הי"ח) המגבן את הגבינה הרי זה תולדת בונה. ועיי' **פ"י הגה** (ח"ח) שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשו גוף א' הרי זה דומה לבנין. וכן הוא **במ"א** (סי' שיט ס"ק יח), **בגרו"ז** (אות כו) ו**במ"ב** (סי' ק"ט).

ועיי' **בשו"ת לב חיים** (ח"ב סי' קצב) שכת' בענין שתייה שהיו עושין בימי הקיץ עיי' שלוקחים משקה כגון חלב ונותן אותו בתוך כלי, ולוקח כלי אחר רחב מהראשון ומכניס הקטן מלא משקה לתוך הגדול, ובאותו חלל ריוח הנשאר בגדול בין שני הכלים מניח שם שלג ומלח, ומגלגל הקטן תוך הגדול פעמים רבות עד שהמשקה שבתוך כלי הקטן נקפא מכח קרירות השלג דרך דופניו, דאסור משום איסור בונה כדאיתא **בשבת** (סג), עיי'. וכן **בפתח הדברי** (סי' שכ אות א) כתב לאסור משום שהרי מתוך את השלג עיי' גלגולו במלח ומקפיא המשקה ויעושה אותו גולם א', והוי תולדת בונה דשיך אפילו בזה מאכל כגון המגבן את הגבינה.

אולם **בשביבת שבת** (סג) כתב דלא הוי תולדת בונה מאחר שאינו ראוי להתקיים ועיי' לא דמי למגבן, ויותר נראה לומר (במגלד משקה הי"ל עיי' שלג) דהוי מכה בפטיש, ומי"מ במקפיא רוטב רגלי בהמה אין שם איסור מכה בפטיש כמי"ש רש"י גבי האי מאן דעביד חביתא בשבת (עד): שאין בחבית משום מכה בפטיש שמאליה נגמרה בתנור והי"נ דכותיה. משא"כ בעושה עיי' גלגול השלג שעושה בידים דחויבו גם באינו מתקיים, כענין שאמרו בירושלמי האי מאן דשחיק תומא כו' גמר מלאכתו חייב משום מכה בפטיש, הגם שמאכל שומים מתקלקל כשנשאר, גם האוכל שום קלוף דמו בראשו. ואח"כ ראית' **בתשובות הרשב"א** (ח"ד סי' עה) דיש מכה בפטיש באוכלים דאורייתא גם לבו ביום, עיי'.

ומש"כ שיש בזה משום מכה בפטיש באוכלים (כשעושה בידים ממש, אבל בממילא עיי' מקפיא לית לך בה), באמת כן מצינו **בלבוש** (סי' שיח סוף אות ד) דס"ל שכל דבר שהוא קשה ואינו ראוי לאכילה כלל בלא שרייה, אסור לשרותו בשבת שזה הוא גמר מלאכתו, **אע"פ שאינו מבשל חייב משום מכה בפטיש**, עיי'. וכן נקט **הפמ"ג** (א"י"א סי' טז, ועיי' מ"ז סי' כ) שאף עיי' צונן נמי בכלל מכה בפטיש הוא. אבל **במ"ב** (סי' שיח ס"ק לה) דחה דבריהם ונקט שאין איסור להשוות דבר ראוי לאכילה כמבואר בסימן ש"כ"ד סעי' ד' לענין מאכל בהמה. וכן **בה"ל** (שם ד"ה והדחתו) האריך להוכיח דלא שייך מכה בפטיש באוכלין. וכן פסק **האור לציון** (ח"ב פ"ו הגה יד). אולם **הבית מאיר** (על סעי' ד) נקט להחמיר בזה. ו**באג"מ** (א"י"ח ח"ג סי' נב ד"ה ולענין) כת' דמסתבר לדינא כהב"ל, אבל עכ"פ אין לנו לדחות דברי הלבוש והפמ"ג והנש"א בשביל זה ולכן הוא קצת ספק לדינא, עיי'. ודעת **הגר"ש"א זצ"ל** (ה"ל שבת בשבת פ"ח סוף הגה צ) שיש להחמיר בזה. ועיי' מש"כ עוד בזה **בשמעתא עמיקתא גליון תס"ו**.

ועיי' **בשבט הלוי** (ח"ג סי' נה אות ב וחי"ט סי' מא אות א) שכתב דבקרר שאינו מתקיים מצד עצמו כגבינה אינו בגדר בנין. ו**המהנ"ח** (ח"ח סי' כד) מסיק דעכ"פ במקום צורך יש להתיר כני"ל, ובודאי כדי שלא יתקלקלו האוכלין הוי מקום צורך. **והגרשז"א זצ"ל** (ששי"כ פ"י הגה יד) פסק דאין לחוש בכה"ג לאיסור בונה. ועיי' **בשש"כ** (שם אותיות ו-ז) שמוותר לערב חומרים עיי"מ לעשות מהם גלידה באופן שיקפיד על דיני לישנה ומותר לתת התמיסה בתא ההקפאה אם כוונתו לאכול בשבת (שאינו ודמה דין עשיית הגלידה לדין של נולד דאסרין, דהא נאכלת הגלידה גם כשהיא נמסה ואינה נחפכת בכך להחשב משקה). ועיי' **בצי"א** (ח"ו סי' לד וחי"ג סי' ל אות ד) שכתב שיש להחמיר בעשיית גלידה בשבת בידים משום מכה בפטיש.

מִסְקָנָא דְרִינָא

א' טוב להמנע מלתת מים במקפיא בשבת עיי"מ להפכם לקרח, ובמקום צורך אין לחוש. ואם נותן המים תוך המקפיא בשעה שהמנוע אינו פועל מותר אף לכתחילה. ולבני ספרד יש להקל בכל זה. ב' י"א שמוותר לערב חומרים בשבת עיי"מ לעשות מהם גלידה באופן שיקפיד על דיני לישנה, ומותר לתת התמיסה בתא ההקפאה אם כוונתו לאכול בשבת.

ומצינו **בשבת** (יב) דנפס דאחז קרא ר' ישימעאל בן אלשיע בשעת לאור הנה, וביקש להטות, ר' ינחן אמר קרא והטה, וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אלשיע קראתי והטתי נר בשבת, לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה.

ור' ישמעאל ודאי עסק בתורת חטאת ואעפ"כ כתב על פנקסו להביא חטאת שמנה.

וראה נוספת דאין ללימוד תורת החטאת כהקרבת הקרבן ממש מצינו בשו"ת **תורה לשמה** (סי' ק"כ), מהא דאיתא בנדרים (ג) תניא רבי יהודה אומר חסידים הראשונים היו מתאווין להביא קרבן חטאת, ולפי שאין הקב"ה מביא תקלה על ידם היו עומדין ומתנדבים נזירות למקום כדי שיתחייבו קרבן חטאת למקום. ואם הקורא בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת ממש, לא היו נצרכים לעשות כן, אלא היה די להם בלימוד פרשת החטאת, אלא ודאי הקריאה אינה כחטאת ממש. עיי'. נמימה מהא ליכא ראייה אלא בזמן שבת המקדש קיים. אלא דאכתי מהיכי תיית' לחלק בדבר וכנותר'.

וחזר על דבריו אלו בסי' ת"כ, והוסיף להוכיח הדבר, דהלא מצינו שאמרו חז"ל הרבה דברים כיוצ"ב, כמי"ש (שבת קה): כל הכועס כאילו עובד עי"ז, וכיוצ"ב, ואין אנחנו באומרים יסבל לעדות, כי הדבר מובן לכל שאין זה כעושה ממש.

וכן מצינו בשו"ת **הריב"ש** (סי' קע"א) שכתב - ומה שאמרת שהגאונים והרשב"א כתבו שהעובר על החרמים והשבועות הוא בכלל לא ינקה, והיינו כעובד עי"ז דכתיב ואל ידבק בידך מאומה מן החרם עיי', אם הפליגו להגדיל העוון ההוא כמו שעשו חז"ל שאמרו (שבועות טז). שבכל עבירות נאמר בהן ונקה וכאן לא ינקה, וכן שנפרעים ממנו ומכל העולם, לא אמרו בו שיהרג ואל יעבור כמו באותן ג' עבירות, וזה לא עלה על דעת שום אדם ולא חשב אנוש. אלא שדרך החכמים להפליג בהגדלת העונות כדי שישמר אדם מהכשל בהן, אמרו בפי' יש בערכין (ערכין טו): כל המספר לשון הרע מגדיל עוונו כנגד ג' עבירות עיי' גיעושפכות דמים וכו', וכן במסכת נדרים (מ) יצא ר"ע ודרש שאינו מבקר החולה כאילו שופך דמים, ובפרק ר"א דאורג (שבת קה): אמרו הקורע בחמתו וכו' יהיה בעיניך כעובד עי"ז, היאמר באלו וכיוצ"ב ייהרג ואל יעבור, הא ליכא למימר.

העולה לדינא - היכא דכתבו חז"ל על איזה דבר בלשון "כאילו", אין פירשו דדין הדבר כדיון חברו לכל דבר, אלא כתבו כן על דרך הדימוי לחזק הדבר ולגדלו. ועל כן נראה דהמגדל יתום ויתומה בתוך ביתו אעפ"י שמעלתו גדולה עד מאוד, מ"מ לא קיים בזה מצות פו"ר.

פניני מוסר

עניני שבת קודש

תפילות שבת (ד)

הכוונה בעניית "ברכו" בליל שבת - "בתפילת ערבית דשבת יכין האדם עצמו בהכנה גדולה לענות אחר השליח ציבור "ברוך ה' המבורך לעולם ועד" בשמחה עצומה עד מאד, ביתר שאת ויתר עז מבערבית דחול, כמבואר בהר"ק פ"י תרומה (קלה). "כאשר נכנס השבת... כולם מתעטרים בנשמות חדשות, אז תחילת התפילה לברך אותה בשמחה בהארת הפנים ולומר "ברכו את ה' המבורך"... ועל כן ברכה זו צריכים כל העם לברך בכניסת השבת ברצון הלב, ובשמחה צריכים להתחיל להתחלה זו כדי שיתברך שבת הזה של כניסת השבת מן עם קדוש כראוי.

בברכה הזו כשמתחילים ישראל לברך, הקול הולך בכל הרקיעים המתקדשים בקדושת כניסת השבת, אשריכם עם קדוש שאתם מברכים ומקדשים למטה כדי שיתברכו ויתקדשו למעלה כמה מחוננת עליונים הקדושים, אשריכם בעולם הזה, ואשריכם בעולם הבא". ודי בהערה זו"י. (יסוד ושורש העבודה ח, ד)

- "וקודש עניית "ברוך ה' המבורך לעולם ועד" יכוון להמשיך עליו תוספות הרוח יתרה, ויכוון במחשבתו בזה הלשון בשמחה עצומה: הריני ממשיך עלי ועל כל ישראל תוספות הרוח יתרה דליל שבת קדש". (שם)

נערך ע"י מו"ס "עבודת שבת קודש"

לקבלת פרקי דוגמא מהספר ניתן לפנות למייל: AVODAT891@GMAIL.COM

ניתן להזין לשיעורי הלכה מב'עמח"ס שמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון - טל': 6761* יש להקיש 3-1-3 שולחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" - יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. הניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעתא עמיקתא

נדרים

הגליון נתרם בעילום שם להצלחת התורם ומשפחתו - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

© שמעתא עמיקתא - לקבלת הגליון מודי שבוע ברוא"ל, ניתן לשלוח בקשה לכתובת: amikta@gmail.com או amikta@amikta.co.il